

STEINAR FREDRIKSEN | PER HÅKON SAND

JUSS

FOR UTØVERE AV
BEGRENSET POLITIMYNDIGHET

 GYLDENDAL

STEINAR FREDRIKSEN OG PER HÅKON SAND

JUSS FOR UTØVERE AV
BEGRENSET POLITIMYNDIGHET

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2018
1. utgave, 1. opplag 2018

ISBN 978-82-05-51548-2
Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Layout: Bøk Oslo AS
Sats: Type-it AS, Trondheim 2018
Brødtekst: Minion 10,5/15

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Juridisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk
juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven
eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR,
interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i
strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning,
og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Denne boken er primært skrevet med tanke på at den skal fylle funksjonen som pensumlitteratur for utdanninger i begrenset politimyndighet ved Politihøgskolen. Fra høsten 2018 omfatter studietilbudet ved Politihøgskolen de juridiske emnene i den obligatoriske grunnutdanningen for alle som skal tildeles begrenset politimyndighet. I tillegg dekker boken juridiske emner i pensum for enkelte videreutdanninger for personell med begrenset politimyndighet. Ulike deler av boken er dermed skrevet med tanke på å dekke de ulike studieløpene. Bokens temaer spenner derfor over de sentrale juridiske områdene som personell med begrenset politimyndighet anvender.

Politihøgskolen ønsker å tilby utdanningene til personell utenfor politiet som har begrenset politimyndighet, siden personellet følger det samme rettslige rammeverket og er underlagt politiet under utøvelse av politimyndighet. Boken er derfor tilpasset både ansatte i politiet og personell utenfor politiet.

Personell med begrenset politimyndighet arbeider innenfor de fleste av politiets hovedområder, og boken presenterer derfor regelverket for politiets arbeid innen ordenstjeneste, etterforskning, utlendingsloven (tvangsmidler) og strafferett. Tildeling og utøvelse av begrenset politimyndighet, herunder hvilke plikter det innebærer å ha begrenset politimyndighet, er også sentralt.

Oppsynspersonell er en sentral gruppe personell med begrenset politimyndighet. Boken gir en oversikt over oppsynspersonellets kontrollhjemler og deres utøvelse av begrenset politimyndighet. Boken er også aktuell for personell i Forsvaret med begrenset politimyndighet. I første rekke gjelder dette personell i Kyst-

vakten og grensevaktene ved den norsk-russiske grensen, men også personell som kan omfattes av Forsvarets bistand til politiet.

Selv om personell som ønsker å bli tildelt begrenset politimyndighet er den primære målgruppen, håper og tror vi at boken er like aktuell for ansatte som allerede utøver begrenset politimyndighet. Boken kan brukes som oppslagsverk i det daglige arbeidet, men er forhåpentligvis også interessant for de som ønsker å friske opp kunnskapene om begrenset politimyndighet, strafferett, straffeprosess, aktuelle inngrepshjemler og bruk av makt.

Videre håper vi at boken vil være av interesse for ledere med ansatte som er tildelt begrenset politimyndighet og for de med tildelingskompetanse, ettersom både krav, vilkår og kompetanse for tildeling gjennomgås, i tillegg til de begrensninger som gjelder for myndigheten.

Vi ønsker å takke høyskolelektor Ann Kristin Markussen, som har gitt oss gode innspill til bokens kapittel 52 om tvangsmidler i utlendingsloven. Videre vil vi takke politiadvokat/doktorgradsstipendiat Kai Spurkland, som har gitt oss tillatelse til å bygge på tekster han har skrevet i boken *Ordensjuss* av Steinar Fredriksen og Kai Spurkland, når vi har utformet deler av kapitlene 41 og 51. En takk rettes også til professor Tor-Geir Myhrer for innspill og synspunkter han har kommet med i egenskap av å være veileder for Per Håkons doktorgradsprosjekt. Disse har vært relevante for flere temaer i bokens del I og II. Innholdet i utformingen av de enkelte kapitler må vi imidlertid bære ansvaret for alene.

Sist, men ikke minst, vil vi takke redaksjonssjef Ida Vibeke Kyhring, tekstkonsulent Kristin Preus og alle andre i Gyldendal Juridisk som har vært involvert i realiseringen av denne boken, for et særdeles godt samarbeid.

Oslo, 22. juni 2018

Steinar Fredriksen

Per Håkon Sand

Innhold

DEL I INTRODUKSJON	33
KAPITTEL 1 INNLEDNING	35
1.1 Begrenset politimyndighet – et institutt i endring	35
1.2 Bokens forbindelse til opplæringskravene for personell med begrenset politimyndighet – veien videre	36
1.3 Rettskildene for begrenset politimyndighet – og politiet	38
1.4 Politiet og menneskerettighetene	46
1.4.1 Hva er menneskerettigheter?	46
1.4.2 Nasjonale, regionale og internasjonale menneskerettigheter	47
1.4.3 Den europeiske menneskerettskonvensjonen – EMK	47
1.4.4 Den europeiske torturkonvensjonen – ECPT	48
1.4.5 Gjennomføringen av konvensjoner om menneskerettigheter i norsk intern rett	49
KAPITTEL 2 POLITIET OG ALMINNELIG POLITIMYNDIGHET	51
2.1 Politiets organisasjon, ledelse og oppgaver	51
2.1.1 Politiet og begrenset politimyndighet	51
2.1.2 Politiets og påtalemyndighetens ledelse – det tosporede system ..	51
2.1.3 Politiets oppgaver og organisering	54
2.1.3.1 Grunnleggende prinsipper for norsk politi	54
2.1.3.2 Politiets mål, størrelse og kapasitet	57
2.1.3.3 Politiets organisering	59
2.1.3.3.1 Organiseringen av politi- og lensmannsetaten i politidistrikter	59
2.1.3.3.2 Organiseringen av politiets særorgan	64
2.2 Politiets oppgaver	67

INNHold

2.3	Politimyndighet	72
2.3.1	Alminnelig politimyndighet	72
2.3.2	Tildeling av alminnelig politimyndighet	74
2.3.3	Tildeling av alminnelig politimyndighet til særskilte grupper	75
2.4	Politimonopolet og forbudet mot privat rettshåndheving	76
2.5	Kontrollen med politiet og personell med begrenset politimyndighet	79
2.5.1	Politiets egen kontroll – internt	79
2.5.2	Påtalemyndighetens kontroll	81
2.5.2.1	Spesialenheten for politisaker	81
2.5.2.2	Den høyere påtalemyndighet og påtalemyndigheten i politiet	83
2.5.3	Kontroll utført av andre myndigheter og utvalg	83
2.5.3.1	Domstolskontroll	83
2.5.3.2	Sivilombudsmannen	84
2.5.3.3	Stortingets kontrollutvalg for etterretning, overvåkning og sikkerhetstjenestene (EOS-utvalget)	84
2.5.3.4	Øvrig kontroll av politiet	84
DEL II BEGRENSET POLITIMYNDIGHET		87
KAPITTEL 3 SØKNAD, TILDELING OG MYNDIGHETENS INNHOLD		89
3.1	Begrenset politimyndighet – dagens praksis	89
3.2	Den begrensede politimyndighetens innhold – fullmakter	91
3.2.1	Alminnelige fullmakter	91
3.2.2	Maktmidler og begrenset politimyndighet	93
3.2.3	Bruk av politiets tjenestebiler	94
3.2.4	Fravikelse av vegtrafikklovens trafikkregler – forfølgelse	95
3.2.5	Utrykningskjøring med hjemmel i nødrett	98
3.3	Personellmessig kompetanse: Hvordan vet man at myndigheten gjelder for beføyelsen?	99
3.4	Søknad, saksbehandling og tildelingskompetanse	101
3.4.1	Saksbehandling ved tildeling av begrenset politimyndighet	101
3.4.2	Avslag, tilbakekall og klage	102
3.4.3	Hvem kan søke om – og tildeles – begrenset politimyndighet?	103
3.4.4	Spesiallover som angir at begrenset politimyndighet kan tildeles	107
3.4.5	Tildelingskompetanse: Hvem kan tildele begrenset politimyndighet?	109
3.4.5.1	Innledning	109
3.4.5.2	Justis- og beredskapsdepartementets tildelingskompetanse	109
3.4.5.3	Politidirektoratets tildelingskompetanse	110
3.4.5.4	Politimesterens tildelingskompetanse	110

3.4.5.4.1	Politimesterens tildelingskompetanse i eget politidistrikt	110
3.4.5.4.2	Politimesterens tildelingskompetanse utenom eget politidistrikt	111
3.4.5.4.2.1	Politirevisorer	112
3.4.5.4.2.2	Arrestforvarere	114
3.4.5.4.2.3	Politistudenter i praksisåret / operativ tjeneste og politireserven	116
3.4.5.4.2.4	Utenlandsk polititjenesteperson	117
3.4.5.4.2.5	Politimesternes samordningsansvar av begrenset politimyndighet i miljøsaker	117
3.4.5.5	Sjefene for særorganene sin tildelingskompetanse	118
3.4.5.5.1	Sjef Økokrim	118
3.4.5.6	Virkninger av kompetansemangler ved tildelingen og maktutøvelse utenfor rammene av tildelt myndighet	119
3.5	Krav som stilles til den enkelte person for tildeling av begrenset politimyndighet	120
3.5.1	Innledning	120
3.5.2	Krav om plettfri vandel og uklanderlig atferd	121
3.5.3	Krav om gjennomført opplæring og kjennskap til lovgivning	124
3.5.4	Krav om norsk statsborgerskap	127
3.5.5	Særlig om miljøkriminalitet – oppsynspersonell med begrenset politimyndighet	128
3.5.6	Utøvelse av politimyndighet med begrenset opplæring	129
3.6	Vilkår for å tildeles begrenset politimyndighet	129
3.6.1	Om vilkåret «unntaksvis»	129
3.6.2	Om vilkåret «unntaksvis» for ansatte i politiet	134
3.6.3	Begrensningene i politimyndigheten – vilkåret om at myndigheten i alminnelighet skal begrenses	137
3.6.3.1	Generelt om kravet	137
3.6.3.2	Begrensning i tid	138
3.6.3.3	Bestemt saklig område	140
3.6.3.4	Bestemt funksjon	145
3.6.3.5	Bestemt geografisk område	146
3.6.3.6	Anledning til å fastsette vilkår for tildelingen	148
3.7	Tildeling av begrenset politimyndighet til særskilte grupper	148
3.7.1	Begrenset politimyndighet til personell i Forsvaret	148
3.7.1.1	Lovbestemt begrenset politimyndighet til Kystvakten	148
3.7.1.2	Tildeling av politimyndighet til militære grensevakter og øvrige ved bistand	150

INNHold

3.7.2	Politimyndighet til ansatte i Politidirektoratet, politistudenter, Spesialenheten for politisaker, påtalemyndigheten og politireserven	153
3.7.3	Politimyndighet til utenlandsk tjenestemann	154
KAPITTEL 4	TILSYNSFORVALTNINGEN OG BEGRENSET POLITIMYNDIGHET	157
4.1	Særlig om tilsynsforvaltningen med begrenset politimyndighet	157
4.1.1	Statens naturoppsyn	157
4.1.2	Særlige utfordringer knyttet til oppsynspersonell med begrenset politimyndighet	166
KAPITTEL 5	RETTIGHETER OG PLIKTER VED TILDELT BEGRENSET POLITIMYNDIGHET	171
POLITIMYNDIGHET		171
5.1	Plikter ved tildelt begrenset politimyndighet	171
5.1.1	Tjenestemannens personlige forhold	171
5.1.1.1	Forbud mot rusdrikk	171
5.1.1.2	Bierverv og valgbarhet som meddommer	172
5.1.2	Tjenesteutførelsen	175
5.1.2.1	Legitimering	175
5.1.2.2	Etiske retningslinjer – god politiskikk	177
5.1.2.3	Lydighetsplikt og ordremyndighet	178
5.1.2.4	Handle- og hjelpeplikt og begrenset politimyndighet	179
5.1.2.5	Politimannens alminnelige rapporteringsplikt	182
5.1.2.6	Rapporteringsplikt om kollegaers ulovlige handlinger i tjenesten	184
5.1.2.7	Tjenesteplikt i fritiden og boplikt	185
5.2	Taushetsplikt	185
5.2.1	Innledning	185
5.2.2	Rettsgrunnlaget for taushetsplikt ved utøvelse av begrenset politimyndighet	186
5.2.3	Hva innebærer det å ha taushetsplikt?	187
5.2.4	Hvilke opplysninger omfattes av taushetsplikten?	189
5.2.5	Unntak fra taushetsplikt etter politiregisterloven	189
5.2.5.1	Innledning	189
5.2.5.2	Unntak når den som har krav på taushet samtykker	190
5.2.5.3	Unntak overfor sakens parter mv.	190
5.2.5.4	Unntak for bruk av opplysningene i straffesak	190
5.2.5.5	Unntak for opplysninger som gis til andre offentlige organer og til private, i deres interesse	191
5.2.5.6	Unntak for opplysninger som gis til andre offentlige organer og til private, i politiets interesse	192
5.2.5.7	Hvem beslutter om taushetsbelagte opplysninger skal utleveres?	192

5.2.6	Særlig om taushetsplikt for personell med begrenset politimyndighet	193
5.3	Politimannens særlige rettigheter og vern	193
DEL III ALMINNELIG STRAFFERETT		195
KAPITTEL 6 GENERELT OM STRAFF OG STRAFFERETT		197
6.1	Hva er strafferett?	197
6.2	Hva er straff?	198
6.3	Hvorfor straffer vi?	198
KAPITTEL 7 STRAFFELOVGIVNINGEN		201
7.1.	Straffeloven og spesiallovgivningen	201
7.2	Ansvarslæren og reaksjonslæren	201
7.3	Straffebudenes oppbygging – norm og straffetrussel	202
7.4	Handlingsstraffebud og følgestraffebud	203
KAPITTEL 8 OBJEKTIVE OG SUBJEKTIVE VILKÅR FOR STRAFF – DE FIRE STRAFFBARHETSVILKÅRENE		207
8.1	Oversikt	207
8.2	Vilkåret om at handlingen må rammes av normen i et straffebud	208
8.3	Vilkåret om at gjerningspersonen må ha utvist den skyld straffebudet krever	210
8.3.1	Utgangspunkter	210
8.3.2	Hvorfor er skyld et vilkår for straff?	210
8.3.3	De to hovedformer for skyld: forsett og uaktsomhet	211
8.3.4	Vilkåret om at gjerningspersonen må ha vært strafferettslig tilregnelig på gjerningstidspunktet	212
8.3.5	Vilkåret om at det på gjerningstidspunktet ikke må ha foreligget noen objektiv straffrihetsgrunn	213
KAPITTEL 9 MER OM SKYLDLÆREN I STRAFFERETTEN		215
9.1	Nærmere om innholdet i forsettskravet	215
9.1.1	Tre varianter av forsett	215
9.1.2	Hensiktsforsett	215
9.1.3	Visshets- og sannsynlighetsforsett	216
9.1.4	Eventuelt forsett	217
9.2	Dekningsprinsippet – rettslig og faktisk uvitenhet	218
9.3	Forsett og rus	219
9.3.1	Fingering av forsett ved selvforskyldt rus	219
9.3.2	Når er rusen selvforskyldt?	219

INNHOLD

9.4	Uaktsomhet	220
9.4.1	Hva er uaktsomhet?	220
9.4.2	Den objektive normen for forsvarlig opptreden	220
9.4.3	Vurderingen av om det er grunnlag for bebreidelse	221
9.4.4	Bevisst og ubevisst uaktsomhet	221
9.4.5	Simpel og grov uaktsomhet	222
9.5	Forsettlige handlinger som får uforsettlige følger	222
KAPITTEL 10 MER OM KRAVET OM TILREGNELIGHET		225
10.1	Innledning	225
10.2	Gjerningspersonen var under 15 år	226
10.3	Gjerningspersonen var psykotisk	226
10.4	Gjerningspersonen var høygradig psykisk utviklingshemmet	227
10.5	Gjerningspersonen hadde en sterk bevissthetsforstyrrelse	228
KAPITTEL 11 MER OM DE OBJEKTIVE STRAFFRIHETSGRUNNENE		231
11.1	Innledning	231
11.2	Nødrett	232
11.2.1	Generelt	232
11.2.2	Nødrettsituasjonen	233
11.2.2.1	«Fare for skade» på «liv, helse, eiendom eller annen interesse»	233
11.2.2.2	«Ikke kan avverges på annen rimelig måte»	234
11.2.3	Nødrettshandlingen	235
11.2.4	Kravet om forholdsmessighet	235
11.2.5	Overskridelse av grensene for nødrett	236
11.3	Nødverge	236
11.3.1	Generelt	236
11.3.2	Nødvergesituasjonen	237
11.3.2.1	«Angrep»	237
11.3.2.2	«Ulovlig»	238
11.3.2.3	Angrepet må ikke være avsluttet	238
11.3.3	Nødvergehandlingen	238
11.3.3.1	Innledning	238
11.3.3.2	«For å avverge»	239
11.3.3.3	«Ikke går lenger enn nødvendig»	240
11.3.3.4	«Ikke går utenfor hva som er forsvarlig»	240
11.3.4	Overskridelse av grensene for nødverge	241
11.3.5	Særlig om straffrihet ved pågripelse mv., jf. § 18 annet ledd	241
11.4	Lovlig selvtakt	242
11.4.1	Generelt om selvtakt som straffrihetsgrunn	242
11.4.2	Vilkårene for lovlig selvtakt i straffeloven § 19	243
11.4.3	Overskridelse av grensene for lovlig selvtakt	244

11.5	Samtykke	244
11.5.1	Generelt om samtykkets betydning for om straffbart forhold foreligger	244
11.5.2	Voldslovbrudd	245
11.5.3	Tvang og frihetsberøvelse	245
11.5.4	Seksuallovbrudd	246
11.5.5	Formueskrenkelser	246
11.5.6	Generelle krav til et straffriende samtykke	246
KAPITTEL 12 STRAFFBART FORSØK		249
12.1	Hjemmelen for at forsøk er straffbart: straffeloven § 16 første ledd	249
12.2	Hvorfor er forsøk straffbart?	250
12.3	Forsøkets subjektive side	251
12.3.1	Kravet om fullbyrdsesforsett	251
12.3.2	Uaktsomhet kan ikke lede til straff for forsøk	251
12.4	Forsøkets objektive side: den øvre og nedre grense for forsøk	251
12.4.1	Forsøkets øvre grense: grensen mot fullbyrdelse	251
12.4.2	Forsøkets nedre grense: «foretar noe som leder direkte mot utføringen»	252
12.5	Utjenlig forsøk	253
12.6	Straffriende tilbaketreden fra forsøk	254
KAPITTEL 13 STRAFFBAR MEDVIRKNING		257
13.1	Generelt om straffbar medvirkning	257
13.2	Samvirke om utførelse av lovbrudd: fellesvirke eller medvirkning?	258
13.3	Nærmere om kravet til samvirke mellom medvirker og gjerningsperson	260
13.4	Skyldkravet ved medvirkning	261
13.5	Hovedmann og medvirker bedømmes hver for seg	261
KAPITTEL 14 STRAFFANSVARETS BORTFALL VED FORELDELSE		263
14.1	Hvorfor har vi regler om foreldelse av straffansvar?	263
14.2	Foreldelsesfristens lengde	263
14.3	Foreldelsesfristens starttidspunkt	264
14.4	Avbrytelse av foreldelsen	265
14.5	Straffansvar som ikke foreldes	266
KAPITTEL 15 STRAFFARTENE		269
15.1	Oversikt over de forskjellige former for straff	269
15.2	Fengselsstraff	269
15.3	Forvaring	270
15.4	Samfunnsstraff	271
15.5	Bot	273
15.6	Rettighetstap	273

INNHold

KAPITTEL 16 STRAFFUTMÅLING	275
16.1 Generelt	275
16.2 Skjerpene og formildende omstendigheter	275
16.3 Nærmere om skjerpene omstendigheter	276
16.4 Nærmere om formildende omstendigheter	278
KAPITTEL 17 INNDRAGNING	281
17.1 Generelt	281
17.2 Inndragning av utbytte	282
17.3 Inndragning av produktet av, gjenstanden for og redskapet til en straffbar handling	283
17.4 Forebyggende inndragning	284
17.5 Hvem skal inndragningskravet rettes mot?	285
DEL IV SPESELL STRAFFERETT	287
KAPITTEL 18 VERN AV OFFENTLIG MYNDIGHET OG TILLITEN TIL DEN	289
18.1 Generelt	289
18.2 Vold og trusler mot offentlig tjenestemann, straffeloven § 155	289
18.2.1 Innledning	289
18.2.2 Normen i straffebudet	290
18.2.2.1 Innledning	290
18.2.2.2 «Vold»	290
18.2.2.3 «Trusler»	291
18.2.2.4 «Offentlig tjenestemann»	292
18.2.2.5 «Påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling»	293
18.2.2.6 «Tjenestehandling»	293
18.2.2.7 «Søker å oppnå»	294
18.2.3 Skyldkravet i straffebudet	294
18.2.4 Straffetrusselen	295
18.3 Hindring og forulempning av offentlig tjenestemann, straffeloven § 156 ..	295
18.3.1 Innledning	295
18.3.2 Normen i § 156 første ledd	296
18.3.2.1 Oversikt	296
18.3.2.2 «Hindrer»	296
18.3.2.3 «Offentlig tjenestemann»	297
18.3.2.4 «I å utføre en tjenestehandling»	297
18.3.3 Normen i § 156 annet ledd	297
18.3.3.1 Oversikt	297
18.3.3.2 «Skjellsord» eller «annen utilbørlig atferd»	298

18.3.3.3 «Forulemper»	298
18.3.3.4 «Under eller på grunn av utføringen av tjenesten»	298
18.3.4 Skyldkravet etter § 156 første og annet ledd	299
18.3.5 Straffetrusselen	299
18.4 Motarbeiding av rettsvesenet, straffeloven §§ 157–159	300
18.4.1 Innledning	300
18.4.2 Normen i § 157	300
18.4.2.1 Oversikt	300
18.4.2.2 «Vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd»	301
18.4.2.3 «Overfor» en «aktør i rettsvesenet» eller noen av hans «nærmeste»	302
18.4.2.4 «Egnet til å påvirke» osv.	303
18.4.2.5 «Gjengjelder en handling» osv.	304
18.4.3 Særlig om grov motarbeiding av rettsvesenet, straffeloven § 158, jf. § 157	304
18.4.4 Skyldkravet i §§ 157 og 158	305
18.4.5 Straffetrusselen	305
18.5 Påvirkning av bevis og unndragning fra strafforfølgning mv., straffeloven § 160	306
18.5.1 Innledning	306
18.5.2 Normen i § 160 første ledd	306
18.5.3 Normen i § 160 annet ledd	307
18.5.4 Normen i § 160 fjerde ledd	307
18.5.5 Skyldkravet i § 160	308
18.5.6 Straffetrusselen	308
18.6 Brudd på identifikasjonsplikten, straffeloven § 162	308
18.6.1 Innledning	308
18.6.2 Normene i § 162	308
18.6.3 Skyldkravet	310
18.6.4 Straffetrusselen	310
18.7 Tjenestefeil og misbruk av offentlig myndighet, straffeloven §§ 171–173	310
18.7.1 Innledning	310
18.7.2 Normen i § 171 og § 172	311
18.7.3 Skyldkravet i §§ 171 og 172	312
18.7.3.1 Skyldkravet i § 171	312
18.7.3.2 Skyldkravet i § 172	312
18.7.4 Straffetrusselen i § 171 og § 172	312
18.7.5 Normer og skyldkrav i § 173	313
18.7.6 Straffetrusselen i § 173	313

KAPITTEL 19	VERN AV DEN OFFENTLIGE RO, ORDEN OG SIKKERHET	315
19.1	Ordensforstyrrelse, straffeloven § 181 første ledd	315
19.1.1	Innledning	315
19.1.2	Normene i § 181 første ledd	315
19.1.2.1	Oversikt	315
19.1.2.2	«Forstyrrer»	316
19.1.2.3	«Slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd»	316
19.1.2.4	«Den alminnelige fred og orden»	317
19.1.2.5	«Lovlig ferdsel»	318
19.1.2.6	«Omgivelsenes nattero»	318
19.1.2.7	Forstyrrelse av «omgivelsene på et sted hvor han uberettiget forblir tross pålegg om å fjerne seg»	319
19.1.3	Skyldkravet	319
19.1.4	Straffetrusselen	320
19.2	Forulempning og fareforvoldelse i selvforskyldt rus, straffeloven § 181 annet ledd	320
19.2.1	Innledning	320
19.2.2	Normen i § 181 annet ledd	321
19.2.2.1	«Selvforskyldt rus»	321
19.2.2.2	«Forulemper»	321
19.2.2.3	«Volder fare»	321
19.2.3	Skyldkravet	322
19.2.4	Straffetrusselen	322
19.3	Våpen og eksplosiver, straffeloven §§ 189–191	322
19.3.1	Innledning	322
19.3.2	Uforsiktig omgang med skytevåpen, straffeloven § 188	323
19.3.2.1	Normen i § 188	323
19.3.2.2	Skyldkravet	324
19.3.2.3	Straffetrusselen	324
19.3.3	Ulovlig bevæpning på offentlig sted, straffeloven § 189	324
19.3.3.1	Normene i § 189	324
19.3.3.1.1	Forbudet mot å ha med skytevåpen på offentlig sted, § 189 første ledd	324
19.3.3.1.2	Forbudet mot å bære kniv mv. på offentlig sted, § 189 annet ledd	325
19.3.3.1.3	Fellesregler i tredje ledd om unntak fra første og annet ledd	326
19.3.3.2	Skyldkravet	326
19.3.4	Grov ulovlig bevæpning med skytevåpen på offentlig sted, straffeloven § 189 a, jf. § 189	327
19.3.5	Ulovlig befatning med skytevåpen og eksplosiver, straffeloven §§ 190–191	327

19.4	Unnlatelse av å etterkomme politiets pålegg, politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5	328
19.4.1	Innledning	328
19.4.2	Normen i politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5	328
19.4.2.1	Oversikt	328
19.4.2.2	«Pålegg, tegn eller signaler»	328
19.4.2.3	«Straks»	329
19.4.2.4	«I medhold av bestemmelsene i kapittel II i denne lov»	330
19.4.3	Skyldkravet	330
19.4.4	Straffetrusselen	330
19.5	Plikt til å avverge straffbare forhold, straffeloven § 196	331
19.5.1	Oversikt	331
19.5.2	Normen i § 196 første og annet ledd	331
19.5.3	Straffrihetsgrunnene i § 196 tredje ledd	332
19.5.4	Skyldkravet	332
19.5.5	Straffetrusselen	332
KAPITTEL 20 VERN AV INFORMASJON OG INFORMASJONSUTVEKSLING		333
20.1	Brudd på taushetsplikt, straffeloven §§ 209–211	333
20.1.1	Innledning	333
20.1.2	Brudd på lov- og instruksfestet taushetsplikt, straffeloven § 209	334
20.1.2.1	Normene i § 209	334
20.1.2.2	Skyldkravet	335
20.1.2.3	Straffetrusselen	335
20.1.3	Grovt brudd på lov- og instruksfestet taushetsplikt, straffeloven § 210, jf. § 209	335
20.1.4	Brudd på taushetsplikt for enkelte yrkesgrupper, straffeloven § 211	336
20.1.4.1	Normen i § 211	336
20.1.4.2	Skyldkravet	337
20.1.4.3	Straffetrusselen	337
KAPITTEL 21 NARKOTIKALOVBRUDD		339
21.1	Generelt	339
21.2	Narkotikalovbrudd regulert i straffeloven	339
21.2.1	Innledning	339
21.2.2	Narkotikaovertrødelse, straffeloven § 231	340
21.2.2.1	Normen i § 231 første ledd	340
21.2.2.1.1	Oversikt	340
21.2.2.1.2	Hva menes med «narkotika»?	340
21.2.2.1.3	De straffbare befatningsmåtene	340
21.2.2.1.4	Kravet om at befatningen med narkotika må være «ulovlig»	342
21.2.2.2	Skyldkravet	343
21.2.2.3	Medvirkning og forsøk	343

INNHOOLD

21.2.2.3.1	Medvirkning	343
21.2.2.3.2	Forsøk	344
21.2.2.4	Straffetrusselen	345
21.2.3	Grov narkotikaovertrudelse, straffeloven § 232, jf. § 231	345
21.3	Narkotikalovbrudd regulert i legemiddeloven	347
21.3.1	Innledning	347
21.3.2	Normen i § 24 første ledd	347
21.3.3	Forsøk på overtrudelse av § 24 første ledd	348
21.3.4	Skyldkravet	348
21.3.5	Straffetrusselen	348
KAPITTEL 22 VERN AV DEN PERSONLIGE FRIHET OG FRED		349
22.1	Tvang, straffeloven §§ 251 og 252	349
22.1.1	Normene i § 251 første og annet ledd	349
22.1.1.1	Oversikt	349
22.1.1.2	Normen i § 251 første ledd	349
22.1.1.3	Normen i § 251 annet ledd	351
22.1.2	Skyldkravet	351
22.1.3	Straffetrusselen	352
22.1.4	Særlig om grov tvang, § 252, jf. § 251	352
22.2	Frihetsberøvelse, straffeloven §§ 254–256	353
22.2.1	Innledning	353
22.2.2	Normen i § 254	353
22.2.3	Skyldkravet	354
22.2.4	Straffetrusselen	355
22.3	Trusler, straffeloven §§ 263 og 264	355
22.3.1	Normen i § 263	355
22.3.2	Skyldkravet	356
22.3.3	Straffetrusselen	356
22.3.4	Særlig om grove trusler, § 264, jf. § 263	356
22.4	Hensynsløs atferd, straffeloven § 266	356
22.4.1	Normen i § 266	356
22.4.2	Skyldkravet	358
22.4.3	Straffetrusselen	358
22.5	Uberettiget adgang eller opphold, straffeloven § 268	358
22.5.1	Innledning	358
22.5.2	Normen i § 268 første ledd	358
22.5.2.1	Oversikt	358
22.5.2.2	Første ledd første alternativ	359
22.5.2.3	Første ledd annet alternativ	360
22.5.3	Normen i § 268 annet ledd	360

22.5.4	Skyldkravet	361
22.5.5	Straffetrukselen	361
KAPITTEL 23 VOLDLOVBRUDD MV.		363
23.1	Generelt	363
23.2	Kroppskrenkelse, straffeloven §§ 271 og 272	363
23.2.1	Innledning	363
23.2.2	Normen i § 271 første ledd	364
23.2.2.1	Oversikt	364
23.2.2.2	«Øver vold mot en annen»	364
23.2.2.3	«På annen måte krenker ham fysisk»	364
23.2.3	Skyldkravet	365
23.2.4	Straffetrukselen	365
23.2.5	Særlig om grov kroppskrenkelse, straffeloven § 272 første ledd, jf. § 271	365
23.2.6	Provokasjon og retorsjon	366
23.3	Kroppsskade, straffeloven §§ 273 og 274	366
23.3.1	Innledning	366
23.3.2	Normen i § 273	367
23.3.2.1	Oversikt	367
23.3.2.2	«Skader en annens kropp»	368
23.3.2.3	«Skader en annens ... helse»	368
23.3.3	Skyldkravet	368
23.3.4	Straffetrukselen	369
23.4	Særlig om grov kroppsskade, straffeloven § 274 første ledd, jf. § 273	369
23.5	Særlig om betydelig skade, § 274 annet ledd	370
23.6	Forsømmelse av hjelpeplikt, straffeloven § 287	370
23.6.1	Innledning	370
23.6.2	Normene i § 287	370
23.6.3	Skyldkravet	371
23.6.4	Straffetrukselen	372
KAPITTEL 24 SEKSUALLOVBRUDD		373
24.1	Seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd, straffeloven § 298	373
24.1.1	Innledning	373
24.1.2	«Seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd»	373
24.1.3	Under hvilke omstendigheter må handlingen være utført?	374
24.1.4	Skyldkravet	374
24.1.5	Straffetrukselen	375
24.2	Misbruk av overmaktsforhold og liknende og seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon, straffeloven §§ 295 og 296	375
24.2.1	Innledning	375
24.2.2	Misbruk av overmaktsforhold og liknende, § 295	375

INNHOLD

24.2.2.1	Normene i § 295 første ledd	375
24.2.2.1.1	Oversikt	375
24.2.2.1.2	Hvilke typer overgrep rammes?	375
24.2.2.1.3	Hvilke former for overmaktsforhold rammes?	376
24.2.2.2	Normen i § 295 annet ledd	377
24.2.2.3	Skyldkravet	377
24.2.2.4	Straffetrusselen	377
24.2.3	Seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon, § 296	378
24.2.3.1	Normene i § 296	378
24.2.3.2	Skyldkravet	378
24.2.3.3	Straffetrusselen	378
KAPITTEL 25 VINNINGSLOVBRUDD OG ANNEN KRENKELSE AV EIENDOMSRETTE		
25.1	Tyveri, straffeloven §§ 321–323	379
25.1.1	Oversikt	379
25.1.2	Normen i § 321 første ledd	379
25.1.2.1	Objektet for tyverihandlingen: «En gjenstand som tilhører en annen»	379
25.1.2.2	Kravet om besittelsesovergang: Gjerningspersonen må «ta» gjenstanden	380
25.1.2.3	Forsett om «uberettiget vinning»	381
25.1.2.4	Forsett om vinning ved å «tilegne seg» gjenstanden	382
25.1.3	Skyldkravet	382
25.1.4	Straffetrusselen	383
25.1.5	Særlig om grovt tyveri, § 322, jf. § 321	383
25.1.6	Særlig om mindre tyveri, § 323 første ledd, jf. § 321	384
25.2	Heleri, straffeloven § 332	385
25.2.1	Oversikt	385
25.2.2	Normen i § 332 første ledd	385
25.2.3	Skyldkravet	387
25.2.4	Straffrihetsgrunnene i § 332 annet ledd	387
25.2.5	Straffetrusselen	388
25.3	Ulovlig bruk av løsøre og besittelseskrenkelse, straffeloven §§ 343–345	388
25.3.1	Oversikt	388
25.3.2	Normene i de tre straffebudene	388
25.3.2.1	Normen i § 343	388
25.3.2.2	Normen i § 344	389
25.3.2.3	Normen i § 345	389
25.3.3	Skyldkravet	390
25.3.4	Straffetrukslene	390
25.4	Ulovlig bruk mv. av fast eiendom, straffeloven § 346	390

25.4.1	Normen i § 346 første ledd	390
25.4.2	Unntaket i § 346 annet ledd	391
25.4.3	Skyldkravet	391
25.4.4	Straffetrusselen	391
KAPITTEL 26 SKADEVERK OG FREMKALLING AV FARE FOR		
ALLMENNHEITEN MV.		393
26.1	Innledning	393
26.2	Skadeverk, straffeloven §§ 351–353	394
26.2.1	Oversikt	394
26.2.2	Objektet for skadeverk – «gjenstand»	394
26.2.3	«Skader, ødelegger, gjør ubrukelig eller forspiller»	394
26.2.4	Skyldkravet	395
26.2.5	Straffetrusselen	395
26.3	Fremkalling av fare for allmennheten, straffeloven §§ 355–357	395
26.3.1	Oversikt	395
26.3.2	Normen i § 355	395
26.3.3	Skyldkravet	397
26.3.4	Straffetrusselen	397
26.4	Brann- og eksplosjonsvernloven § 42, jf. §§ 5 og 6	397
26.4.1	Innledning	397
26.4.2	Normen i § 5 første ledd	398
26.4.3	De øvrige normene i § 5	398
26.4.4	Normene i § 6	399
26.4.5	Skyldkravet	399
26.4.6	Straffetrusselen	399
KAPITTEL 27 ALVORLIG MILJØKRIMINALITET, STRAFFELOVEN § 240		401
27.1	Innledning	401
27.2	Normen i § 240 første ledd – alvorlig forurensningskriminalitet	401
27.2.1	Oversikt	401
27.2.2	Hva menes med livsmiljøet?	402
27.2.3	Kravet om betydelig skade i et område	402
27.2.4	Hva menes med avfall og stoffer?	402
27.2.5	Den straffbare befattningen i første ledd første alternativ	403
27.2.6	Den straffbare befattningen i første ledd annet alternativ	404
27.2.7	Skyldkravet	405
27.2.8	Medvirkning og forsøk	405
27.2.9	Straffetrusselen	405
27.3	Normen i § 240 annet ledd – alvorlig faunakriminalitet	405
27.3.1	Oversikt	405

INNHOLD

27.3.2	Hva menes med naturlig bestand av fredede levende organismer som er truet av utryddelse?	405
27.3.3	Hva menes med område som er vernet ved vedtak?	406
27.3.4	Hva menes med betydelig skade på område?	407
27.3.5	Den straffbare befatningsmåten etter annet ledd første alternativ	407
27.3.6	Skyldkravet	407
27.3.7	Medvirkning og forsøk	407
27.3.8	Straffetrusselen	408
DEL V STRAFFEPROSESS		409
KAPITTEL 28 INTRODUKSJON		411
28.1	Hva er straffeprosess?	411
28.2	Hvilke hensyn skal reglene i straffeprosessen ivareta?	412
KAPITTEL 29 AKTØRENE I STRAFFEPROSESSEN		415
29.1	Innledning	415
29.2	Politiets rolle i straffesaker	415
29.3	Påtalemyndigheten	416
29.4	Den mulige eller antatte gjerningspersonen	417
29.4.1	Om betegnelsene «anmeldte», «mistenkte», «siktete», «tiltalte» og «domfelte»	417
29.4.2	Når er en person å anse som mistenkt eller siktet?	418
29.4.2.1	Status som mistenkt	418
29.4.2.2	Status som siktet, jf. straffeprosessloven § 82	418
29.4.2.3	Betydningen av å ha status som mistenkt eller siktet	419
29.5	Forsvareren	420
29.5.1	Generelt om forsvarerens rolle i straffeprosessen	420
29.5.2	Retten til å bruke forsvarer	421
29.5.3	Oppnevning av forsvarer på det offentliges bekostning	421
29.5.3.1	Innledning	421
29.5.3.2	En siktet blir pågrepet, og pågripelsen kommer til å vare lenger enn 24 timer	422
29.5.3.3	En siktet fremstilles for retten med begjæring om varetektsfengsling	423
29.5.3.4	Det avholdes hovedforhandling i saken	423
29.5.3.5	Oppnevning «når særlige grunner taler for det»	424
29.5.4	Det frie forsvarervalg	424
29.6	Fornærmede og bistandsadvokaten	425
29.6.1	Hvem er fornærmet i en straffesak?	425
29.6.2	Fornærmede har status som vitne	425
29.6.3	Prinsippet om offentlig påtale	426

29.6.4	Fornærmedes rett til dokumentinnsyn	426
29.6.5	Fornærmedes rett til bistandsadvokat	427
29.6.6	Bistandsadvokatens oppgaver	428
29.6.7	Fornærmedes rett til voldsoffererstatning	429
29.7	Domstolene	430
29.7.1	Domstolenes rolle i straffesaker. Anklageprinsippet	430
29.7.2	Domstolspyramiden: tingretter, lagmannsretter, Høyesteretts ankeutvalg og Høyesterett	431
29.7.3	Fagdommere og meddommere	431
KAPITTEL 30 STRAFFESAKENS INNLEDENDE FASE		433
30.1	Anmeldelsen	433
30.1.1	Inngitte og mottatte anmeldelser	433
30.1.2	Politiets plikt til å ta imot anmeldelser	433
30.1.3	Om politiets adgang til å utøve skjønn med hensyn til om et forhold skal anmeldes	434
30.2	Hva skjer med anmeldelsen?	435
30.2.1	Registrering og fordeling	435
30.2.2	Henleggelse uten etterforskning	435
30.2.3	Iverksetting av etterforskning	436
KAPITTEL 31 GENERELT OM ETTERFORSKNINGSSTADIET		439
31.1	Innledning	439
31.2	Etterforskningsmetoder	439
31.3	Hva er etterforskning? Særlig om det tosporede system	440
31.4	Etterforskningens formål	442
31.4.1	Generelt	442
31.4.2	Etterforskningen skal danne grunnlag for påtaleavgjørelsen	443
31.4.3	Etterforskningen tjener som forberedelse for rettens behandling av saken	443
31.4.4	Etterforskning med sikte på å avverge eller stanse straffbare handlinger	444
31.4.5	Andre formål etterforskningen kan ha	444
31.5	Plikten til objektivitet i etterforskningen	445
31.6	Plikten til hurtighet i etterforskningen	445
KAPITTEL 32 SÆRLIG OM TRE UTVALGTE EMNER FRA ETTERFORSKNINGSSTADIET: AVHØR, DNA-BEVIS OG DOKUMENTINNSYN		447
32.1	Avhør av mistenkte og vitner	447
32.1.1	Generelt om politiets adgang til å foreta avhør	447
32.1.2	Mistenktes vern mot selvinkriminering	448

INNHOLD

32.1.3	Vitner: ikke forklaringsplikt for politiet, men forklaringsplikt i retten	449
32.1.4	Begrensninger i vitners forklaringsadgang og forklaringsplikt – taushetsplikt og taushetsrett	449
32.1.4.1	Vitner som har taushetsplikt	449
32.1.4.2	Vitner som har taushetsrett	451
32.1.5	Vitneansvaret	452
32.1.6	Formålet med et politiavhør	453
32.1.7	Hva mistenkte skal opplyses om før avhøret og spørres om i forbindelse med avhøret	453
32.1.8	Hva vitner skal opplyses om før avhøret og spørres om i forbindelse med avhøret	454
32.2	Bruk av DNA-profiler i etterforskningen	456
32.2.1	DNA, DNA-analyse og DNA-profiler	456
32.2.2	Innhenting av biologisk materiale til DNA-analyse fra mistenkte	457
32.2.3	Registrering av DNA-profiler og bruk av registrene i etterforskningen	458
32.2.4	Søk i registrene	459
32.3	Mistenktes og forsvarerens rett til innsyn i etterforskningsdokumentene	460
32.3.1	Dokumentinnsyn og forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjon	460
32.3.2	Innsynsretten etter straffeprosessloven § 242 – hovedregelen	460
32.3.3	Unntak fra innsyn i sakens dokumenter etter § 242	461
32.3.4	Unntak fra innsyn i sakens dokumenter etter § 242 a	461
32.3.5	Gjennomføring av dokumentinnsynsretten	462

KAPITTEL 33 STRAFFEPROSESSUELLE TVANGSMIDLER – INTRODUKSJON

OG GENERELLE EMNER	463	
33.1	Innledning	463
33.2	Oversikt over tvangsmidlene	464
33.2.1	Pågrep og varetektsfengsling	464
33.2.2	Ransaking	464
33.2.3	Kroppslig undersøkelse	465
33.2.4	Beslag og utleveringspålegg	465
33.2.5	Tvangsmidler rettet mot siktedes formue	465
33.2.6	Skjulte tvangsmidler	466
33.3	Straffeprosessuelle tvangsmidler og legalitetsprinsippet	466
33.4	Oppbyggingen av tvangsmiddelbestemmelsene	467
33.5	Straffeprosessloven § 170 a – nødvendighet og forholdsmessighet	468

KAPITTEL 34 PÅGRIPELSE OG VARETEKTSFENGSLING	471
34.1 Innledning	471
34.2 De materielle vilkår for pågrepelse og varetektsfengsling etter straffeprosessloven § 171	473
34.2.1 Oversikt	473
34.2.2 Skjellig grunn til mistanke om straffbare handlinger	473
34.2.3 Kravet til øvre strafferamme	474
34.2.4 Spesielt vilkår nr. 1 – unndragelsesfare	475
34.2.5 Spesielt vilkår nr. 2 – bevisforspillelsesfare	476
34.2.6 Spesielt vilkår nr. 3 – gjentakelsesfare	476
34.2.7 Spesielt vilkår nr. 4 – egen begjæring	477
34.3 De materielle vilkår for pågrepelse og varetektsfengsling etter straffeprosessloven § 172	478
34.4 De materielle vilkår for pågrepelse etter straffeprosessloven § 173 første ledd	479
34.5 Formelle vilkår for pågrepelse	479
34.5.1 Innledning	479
34.5.2 Hovedregelen i § 175 første ledd – pågrepelse besluttes av påtalemyndigheten	480
34.5.3 Unntak etter § 175 annet ledd – pågrepelse besluttes av retten ...	480
34.5.4 Unntak etter § 176 – pågrepelse besluttes av polititjenesteperson eller av private	481
34.6 Rettsregler om gjennomføringen av pågripelser	482
34.7 Fremstilling for varetektsfengsling og rettens behandling av fengslingsbegjæringen	484
34.8 Alternativer til pågrepelse og varetektsfengsling	486
34.9 Særlig om pågrepelse og varetektsfengsling av personer under 18 år	487
KAPITTEL 35 RANSAKING	489
35.1 Innledning	489
35.2 Ransaking av «bolig, rom eller oppbevaringssted», jf. straffeprosessloven § 192	489
35.2.1 Anvendelsesområdet for § 192	489
35.2.2 Materielle vilkår for husransaking hos den mistenkte, jf. § 192 første og annet ledd	490
35.2.3 Materielle vilkår for husransaking hos tredjemann, jf. § 192 tredje ledd	491
35.3 Utvidet adgang til husransaking etter straffeprosessloven § 193	493
35.4 Utvidet adgang til husransaking etter straffeprosessloven § 194 – «razzia» .	493
35.5 Ransaking i det fri, jf. straffeprosessloven § 202	494
35.6 Personransaking, jf. straffeprosessloven § 195	494
35.6.1 Anvendelsesområdet for straffeprosessloven § 195	494

INNHOLD

35.6.2	Materielle vilkår for personransaking av mistenkte, jf. § 195 første og annet ledd	495
35.6.3	Materielle vilkår for personransaking av tredjemann, jf. § 195 tredje ledd	496
35.7	Formelle vilkår for ransaking	497
35.7.1	Innledning	497
35.7.2	Ransaking besluttet primært av retten, sekundært av påtalemyndigheten	497
35.7.3	Unntaksregler om polititjenestepersoners beslutningskompetanse	497
35.8	Rettsregler om gjennomføringen av ransakingen	498
KAPITTEL 36 KROPPSLIG UNDERSØKELSE		501
KAPITTEL 37 BESLAG OG UTLIVERINGSPÅLEGG		505
37.1	Hva er beslag?	505
37.2	Materielle vilkår for beslag	506
37.2.1	Materielle, generelle vilkår – krav om skjellig grunn til mistanke	506
37.2.2	Materielle, spesielle vilkår	506
37.3	Formelle vilkår for beslag	508
37.4	Opphør av beslag	509
37.5	Utleveringspålegg	510
37.6	Særlig om beslag og utleveringspålegg ved elektronisk kommunikasjon	511
KAPITTEL 38 PÅTALESTADIET		515
38.1	Innledning	515
38.2	Henleggelse	516
38.3	Påtaleunnlatelse	516
38.4	Utstedelse av forelegg	517
38.5	Saken oversendes til behandling i retten	518
KAPITTEL 39 DOMSTOLSTADIET		519
39.1	Innledning	519
39.2	Anklageprinsippet	519
39.3	Prinsippet om offentlighet i rettergangen	520
39.4	Prinsippene om bevisumiddelbarhet og muntlighet	520
39.5	Vitners adgang til å støtte seg til tidligere opptegnelser	521
39.6	Bevisbyrde og beviskrav	522
39.7	Oversikt over gangen i en hovedforhandling	523
39.8	Tingrettens avgjørelse	525
39.9	Anke til høyere rettsinstans	526
39.9.1	Generelt	526
39.9.2	Adgangen til å anke tingrettens dommer til lagmannsretten	527

39.9.2.1	Ankefrist	527
39.9.2.2	Hva kan det ankes over?	527
39.9.2.3	Lagmannsrettens adgang til å nekte anken fremmet	528
39.9.2.4	Saksbehandlingen i lagmannsretten når anken tas til behandling	528
39.9.3	Anke over lagmannsrettens dommer til Høyesterett	529
KAPITTEL 40 ADGANGEN ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 3 TIL Å		
FREMME SIVILE KRAV PÅ VEGNE AV FORNÆRMEDE ELLER ANDRE		
	SKADELIDTE I EN STRAFFESAK	531
40.1	Innholdet i straffeprosessloven § 3	531
40.2	Ulikt beviskrav i straffesaker og sivile saker	532
DEL VI ORDENSJUSS		535
KAPITTEL 41 INTRODUKSJON		537
41.1	Ordenstjeneste og ordensjuss	537
41.2	Når brukes inngrepshjemlene i politiloven og når brukes de straffeprosessuelle tvangsmidlene? – «det tosporede system»	538
KAPITTEL 42 GRUNNPRINSIPPENE FOR UTØVELSE AV POLITIMYNDIGHET		
– POLITILOVEN § 6		541
42.1	Oversikt: de tre grunnprinsippene i § 6	541
42.2	Forholdet mellom inngrepshjemlene i §§ 7–13 og grunnprinsippene i § 6 .	542
42.3	Nærmere om innholdet i nødvendighetskravet og forholdsmessighetskravet	542
42.3.1	Nødvendighetskravet	542
42.3.1.1	Nødvendighetsbegrepet i § 6	542
42.3.1.2	Nødvendighetskravets kjerne: «minste middel»-regelen .	543
42.3.2	Forholdsmessighetskravet	544
42.3.3	Relasjonen mellom nødvendighetskravet og forholdsmessighetskravet	545
42.4	Saklighetsprinsippet	545
KAPITTEL 43 INNGREPSHJEMLENE I POLITILOVEN KAPITTEL II – EN		
INTRODUKSJON		547
43.1	Inngrepshjemlenes gjenopprettende og forebyggende side	547
43.2	Inngrepssituasjoner og inngrepsmåter	548
43.3	Inngrep ved faktiske handlinger og inngrep ved normeringer	548
43.4	Inngrep, normering og pålegg	549
43.5	Forholdet mellom inngrep, inngrepsmåter og bruk av fysisk makt	550

KAPITTEL 44 INNGREPSSITUASJONENE ETTER POLITILOVEN § 7 FØRSTE

LEDD	551
44.1 Inngrepsstedet: offentlig eller privat sted?	551
44.2 Håndheving av den offentlige ro og orden, jf. § 7 første ledd nr. 1	552
44.2.1 Kravet om tilknytning til offentlig sted	552
44.2.2 Kravet om at noen skal bli forstyrret	553
44.2.3 Ordensbegrepet	553
44.2.3.1 «Ro» og «orden»	553
44.2.3.2 Nærmere om ordensbegrepets innhold	553
44.2.3.3 Noen typetilfeller av ordenskrekkelse	554
44.2.3.3.1 Introduksjon	554
44.2.3.3.2 Forstyrrelse av den fysiske ro og orden	554
44.2.3.3.3 Støy og bråk mv.	555
44.2.3.3.4 Straffbare handlinger i det offentlige rom ...	555
44.2.3.3.5 Forsøpling og tilgrising	555
44.3 Ivaretagelse av enkeltpersoners og allmennhetens sikkerhet, jf. § 7 første ledd nr. 2	556
44.3.1 Inngrepenes formål: forebygging og gjenoppretting	556
44.3.2 Sikkerhetsbegrepet	556
44.4 Inngrep for å avverge eller stanse lovbrudd, jf. § 7 første ledd nr. 3	557
44.4.1 Innledning	557
44.4.2 «Lovbrudd» omfatter bare handlinger som objektivt sett er straffbare	558
44.4.3 Avvergingens nedre grense: Hvor tidlig i hendelsesforløpet kan det gripes inn?	558

KAPITTEL 45 INNGREPSMÅTENE ETTER POLITILOVEN § 7 ANNET LEDD .. 561

45.1 Noen utgangspunkter	561
45.1.1 Oppregningen av inngrepsmåter i § 7 annet ledd er ikke uttømmende	561
45.1.2 Inndeling av inngrepsmåtene etter arten av den krenkede interesse	562
45.2 Inngrep i den personlige frihet	563
45.2.1 Ferdelsesregulering	563
45.2.2 Avvisning	563
45.2.3 Bortvisning	564
45.2.4 Fjerning	565
45.2.5 Oppholdsforbud	565
45.2.6 Anholdelse	567
45.3 Inngrep i retten til privatliv	568
45.3.1 Visitasjon av person og kjøretøy	568

45.3.2	Inntreden på privat eiendom	569
45.3.3	Stansing og endring av virksomhet	569
45.4	Inngrep i den private eiendomsrett	570
45.4.1	Forvaring og uskadeliggjøring av farlige gjenstander	570
45.4.2	Pålegg om evakuering	571
KAPITTEL 46 SÆRLIG OM PÅLEGG OM Å OPPGI PERSONALIA TIL POLITIET		573
KAPITTEL 47 INNBRINGELSE ETTER POLITILOVEN §§ 8 OG 9		575
47.1	Fellesregler om hva det innebærer å bli innbrakt	575
47.1.1	Innbringelse skjer til politistasjon mv.	575
47.1.2	Fremstilling av den innbrakte for vaktleder	575
47.1.3	Adgangen til å sette den innbrakte i arrest	576
47.1.4	Underretning til den innbrakte om årsaken til innbringelsen	576
47.1.5	Varsel til pårørende mv.	577
47.1.6	Løslatelse av innbrakte personer	577
47.2	Innbringelse etter § 8	578
47.2.1	Innbringelse etter § 8 første ledd nr. 1	578
47.2.2	Innbringelse etter § 8 første ledd nr. 2	579
47.2.3	Innbringelse for identitetskontroll, jf. § 8 første ledd nr. 3	579
47.2.4	Innbringelse fra sted hvor det må antas å være begått en forbrytelse, jf. § 8 første ledd nr. 4	580
47.3	Innbringelse etter § 9	581
47.3.1	Grunnvilkåret om beruselse	581
47.3.2	De enkelte handlinger som kan gi grunnlag for innbringelse	581
47.3.3	Særlige plikter for politiet ved innbringelse av berusede personer	582
47.3.4	Beslagleggelse og tilintetgjørelse av rusmidler	584
KAPITTEL 48 ETTERFØLGENDE VISITASJON		587
48.1	Oversikt	587
48.2	Identifikasjonsvisitasjon	588
48.3	Sikkerhetsvisitasjon	588
48.4	Arrestantvisitasjon	588
48.5	Forvaring av gjenstander funnet under sikkerhets- eller arrestantvisitasjon	590
KAPITTEL 49 BEVISKRAVET VED INNGREP HJEMLET I POLITILOVEN		591
49.1	Oversikt	591
49.2	Hovedregel om beviskrav: Det aktuelle faktum må fremstå som en rimelig mulighet	591
49.3	Unntak: politiloven § 8 første ledd nr. 2	592
49.4	Særlig om forarbeidenes krav om at risikoen må være «konkret og nærliggende»	593

KAPITTEL 50 SÆRLIGE REGLER OM POLITIETS INNGREP OVERFOR BARN OG SYKE	595
50.1 Inngrep overfor barn	595
50.1.1 Generelt	595
50.1.2 Vise eller bringe barn hjem	596
50.1.3 Ta hånd om barn ved alvorlig risiko for helse eller utvikling	597
50.2 Hjelp til syke mv.	598
50.2.1 Generelt	598
50.2.2 Hjelpepliktens inntreden og innhold	598
50.2.3 Hjemmelen til å ta syke personer i forvaring	599
DEL VII POLITIETS ADGANG TIL Å BRUKE FYSISK MAKT	601
KAPITTEL 51 POLITIETS ADGANG TIL Å BRUKE FYSISK MAKT	603
51.1 Innledning	603
51.2 Maktbegrepet i politiloven § 6 fjerde ledd	604
51.3 Ulike typer maktmidler	605
51.3.1 Innledning	605
51.3.2 Slagvåpen	605
51.3.2.1 Utlevering og bæring av slagvåpen	605
51.3.2.2 Bruk av slagvåpen	606
51.3.3 Pepperspray	607
51.3.3.1 Utlevering og bæring av pepperspray	607
51.3.3.2 Bruk av pepperspray	607
51.3.4 Håndjern og annet båndsel	608
51.3.4.1 Utlevering og bæring av håndjern og annet båndsel	608
51.3.4.2 Bruk av håndjern og annet båndsel	608
51.3.4.2.1 Politiinstruksen § 3-2 tredje ledd – oversikt	608
51.3.4.2.2 «Under pågrep» og «under transport»	608
51.3.4.2.3 «Forsøker å påføre seg skade» og «for å hindre forspillelse av bevis»	610
51.3.5 Arrestasjonsteknikker	610
51.3.5.1 Generelt	610
51.3.5.2 Teknikker det undervises i på Politihøgskolen	611
51.3.5.3 Særlig om «nødvergeteknikker»	611
51.3.5.4 Slag og spark	612
51.3.5.5 Halsgrep	612
51.3.5.6 Mageleie	613
51.3.5.7 Tildekking av hodet	614
51.3.5.8 Beinlås	614
51.3.5.9 Andre teknikker	614